

ЦЕНА:

За Србију на годину	6 динара
на пола године	3 "
За стране земље на годину	9 "

РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ ПРИМАЈУ СЕ

РАД ОДБОРА ОПШТИНСКОГ

РЕДОВНИ САСТАНАК

29. Новембра 1903 г.

Председавао председник београдске општине г. Коста Д. Главинић; од одборника били г. г. Милоје М. Гајић, Ђорђе Н. Петровић, Стеван Максимовић, Тодор Пејчић, Д-р Е. Михел, Р. Драговић, Н. Крстић, Марко С. Петронијевић, Тома Цицар-Јанковић, Ђока А. Димитријевић, Мих. Драгићевић, Д. Ј. Симић, Илија С. Илић, П. Т. Милијћ, Милан Марковић, М. Тодоровић, Трајко Стојковић, Иван К. Триковић, М. С. Милошевић, Милош Х. Поповић, Јова Петковић, Мих. Милићевић, Ж. Бугарчић, В. Н. Вуловић, Мих. Рувидић, Тодор Бурић, Д-р М. В. Смиљанић, С. Азријел, Др. Радвановић, Аца Н. З. Поповић, Урош Благојевић, Д-р Ј. Пачу, Мил. С. Мостић, Н. И. Стаменковић, Марко Петровић, Евг. Чоловић, Мих. Лазаревић и С. Ј. Константиновић.

Деловођ, Марко Н. Новаковић.

I

Председник извештава одбор да су на другом збору београдских грађана, држаном на дан 21 овог месеца, изабрати за одборнике београдске општине г. г. Милан Мостић, адвокат; Д-р Лаза Пачу, Државни Саветник; Д-р М. П. Лeko, ректор В. Школе; Н. И. Стаменковић, професор В. Школе; Раденко Драговић, трговац; Давид Л. Симић, трговац; Стева Максимовић, трговац; Марко Петровић, свештеник; Д-р Милан Радвановић, ученик опште држав. болнице; Милан О. Петровић, инжењер жел. дирекције; Настас Крстић, трговац; Соломон Азријел, трговац; Тодор Бурић, трговац; Марко Трифковић, начел. мин. нар.

привр.; Велисав Вуловић, инжењер желез. дирекције; Д-р Е. Михел, референт за јавну хигијену; Сава Константиновић, трг.; Ђорђе А. Димитријевић, трговац; Сава Раденковић, трговац; Јоца Станковић, инжењер желез. дирекције; Урош Благојевић, учитељ у пенс.; Тома Цицар-Јанковић, управник беогр. царинар.; Живан Бугарчић, кречар; Ђорђе Петровић, трг.; Младен Тодоровић, абација; Евгеније Чоловић, трговац; Аца З. Н. Поповић, индустријалац; Михаило Милићевић, благајник у пенсији; Трајко Стојковић, кафеџија; Илија Илијћ, трговац у Краљ Милановој улици, а за њихове заменике: г. г. Мих. Драгићевић, управник Прометне Банке; Милорад Рувидић, архитекта; Милош Х. Поповић, агроном; Марко Петронијевић, кројач; Тодор Пејчић, винарски трговац; Д-р М. Смиљанић, професор гимназије; Милош Милошевић, инжењер; Милан Лазаревић, адвокат; Мих. Гајић, инжењер; Антоније Јовановић, трговац; Радисав Јовановић, трговац; Јован Петковић, економ; Иван Триковић, хлебар; Милан Марковић, столар; Петар Милијћ, обућар.

Да су у данашњу седницу дошли да положе заклетву и дужност примае одборници г. г. Евгеније Чоловић, Давид Симић, Никола И. Стаменковић, Д-р Лаза Пачу, Аца З. Н. Поповић, Д-р Милан Радвановић, Настас Крстић, Урош Благојевић, Д-р Е. Михел, Живан Бугарчић, Михаило

Милићевић, Трајко Стојковић, Илија Илић, Младен Тодоровић, Ђорђе Петровић, Велисав Вуловић, Ђорђе А. Димитријевић, Милан Мостић, Тодор Бурић, Марко Петровић, Стеван Максимовић, Тома Цицар-Јанковић, Раденко Драговић, Сава Константиновић, Соломон Азријел и њихови заменици г. г. Милан Лазаревић, Милан Марковић, Тодор Пејчић, Јован Петковић, Иван Триковић, Петар Милић, Милорад Гајић, Милош Милошевић, Д-р Манојло Смиљанић, Марко Петронијевић, Милош Х. Поповић, Милорад Рувидић и Михаило Драгићевић. Моли протопрезвитера, да од ових одборника и њихових заменика узме заклетву сем од одборника г. Соломона Азријела, који ће по обредима своје вере и законским прописима положити заклетву.

Пошто је протопрезвитер примио заклетву од ових одборника и њихових заменика и честитао им складним говором нову дужност, — одбор је примио к знању ово полагање заклетве и говор протопрезвитера.

II

Председник моли одборника г. Соломона Азријела, да и он по прописима мојсијевске вере и закона положи заклетву на одборничку дужност. Пошто је г. Азријел, положио заклетву, — одбор је примио к знању ово полагање заклетве.

ПОДЛИСТАК

ИСТОРИЈА СРЕМА

НАПИСАО

МИХ. Ј. МИЛАДИНОВИЋ

Овај је рад награђен са 400 дин., првом видовданском наградом Београдске Општине од 15. јуна 1899. год.)

(НАСТАВАК)

Пошто су извори у опште оскудни за познавање старије топографије Срема, то је овај веран топографски опис врло важан, јер се из њега може увидети тадашње невољно стање Срема за владе Турака.

Вранчић је и касније, год. 1567. путовао као посланик у Цариград. У његовој пратњи био је тада и Италијан Марко Антоније Пигафета, који је описао овај пут. За Вуковар и Петроварадин Пигафета нам даје белешке, које код Вранчића немамо, пошто је он ноћу прошао поред ових места. За Вуковар („Valcovar“) вели да је велика варош, да је име добила по реци Вуки (Volco).¹ Путописац је видео врло дуг

дрвен мост, који је Сулејман при свом поласу на Сигет (1566.) саградио. Помиње даље Петроварадин, мали али леп градић, ограђен наоколо зидинама и кулама.¹

При повратку Пигафета је ишао сувим преко Срема. Пут његов у исто је време и један од најглавнијих путева, којим су Турци продирали преко Београда у Угарску и Аустрију.

После 6 часова (или 18 миља) од како је ступио на сремско земљиште доспео је у село Мали Карловци. Вели да су становници овога села Рашани (Срби) а околна је земља сва опустошена и врло мало обрађена. Ово је без сумње данашње село Карловчићи, које лежи на средокраћу између Београда и Митровице. Одавде је за 7 часова дошао у „Mitroz“, за који каже да се српски зове „Mitrovizza“, мађарски „Sava S. Demeter“ а Латини су га звали Sirmium, по чем се и предео зове Sirmiense (сремски), који је „најглавнији део Угарске.“² Пигафета помиње рушевине старог сирмискога града. Даље вели да у Ми-

тровици има много кућа, удобних као и у Угарској. Ту има санџак своју столицу. Митровицу, вели, као и многа друга места (Илок, Вуковар и др.) поседовао је Ловре, син Николе, последњег краља босанског а после Ладислав, племић угарски. У овој вароши станују Турци, Срби и Угри.¹

Да поменемо још неколико путника, у колико њихови путописи допуњују већ поменуће.

Год 1571. пропутовао је поред Срема Карло Рим. У свом путопису помиње и он град Петроварадин, и вели да су „Турци при опсади овог града изгубили 40.000 људи.“ Предањем је увећан овај број, који је у ствари био до 2000. Даље казује да су становници у тврђави сами Турци а ван тврђаве станују хришћани. У тврђави се налази стара хришћанска црква, коју су Турци претворили делимично у мошеју а делимично у хамбар за жито. Спомине на путу Карловце, лепо и врло велико село, са развалинама старог града и врло лепом црквом. Ту је било и неколико дућана (дашчара) српских трговаца.²

У путном дневнику посланства Леслијева³ непознати путописац вели за Илок,

¹ Ibid.

² Rad, knj. CXII, стр. 171. — Држи се да су Карловци основани између 1395. и 1400. год. Узима се, да им је име дошло по оснивачу Карлу, коме је краљ Жигмундо дао нека добра у Срему (в. Arkiv, књ. V, стр. 193.).

³ Rad, CXII, 213.

вуковарске жупаније. Год. 1231. дао је славонски војвода Коломан становницима око Вукова (hospitibus juxta castrum Walkow commorantibus) разне повластице, међу осталим и да смеју слободно ловити рибе у Дунаву и у Вуки. Год. 1380. био је жупан у Вукову бан Иван Хорват, који је касније у овом крају водио борбу са присталицама краља Жигмунда (V. Klaić, Opis zemalja, I, стр. 167.).

¹ Rad, књ. С, стр. 93.

² Rad, књ. С, стр. 140.

¹ Ова се река још за Римљана звала Уса или Нилска. По имену реке и место су Словени назвали Вуково, па је после помацарено изашло Вуковар (као од Баково — Баковар). Вуково је било још у XIII. в. главно место

III

Председник поздравља одборнике складним говором са жељом да у заједничком раду допринесу општем добру Београда.

Одбор је примио к знању овај поздрав председника општине.

IV

Прочитан је записник одлука седнице држане 11. новембра тек. године и примљен без измена.

V

Председник износи одбору на решење оставку изабратог одборника г. Милана О Петровића, на одборничку дужност.

По саслушању те оставке, — одбор је решио:

Да се уважи ова оставка г. Милану Петровићу, коју је поднео на одборничку дужност.

VI

По прочитању акта иследних власти АБр. 11578, 10750, 11771, 11703, 11063, 11154, 11110, 11150, 10904, 10872, 11806, 11805, 11114, — којима се траже уверења о владању и имовном стању извесних лица, — одбор је изјавио:

Да су му непознати: Сава Михаиловић, радник, Мица Станојевић, собарица, Сима Боснић, б. помоћ., Михаило Пантић, штампар, Митар Ђорђевић, келнер, Илија Јанковић, келнер, Драгутин Ђокић — Татомировић, Богдан Јеличић, скитница, Димитрије Вочаковић, слуга, Соломон Леви — Голдштајн, ситничар, Миленко Пузовић, кочијаш, Сава Нешић, механика и Мартин Тец, таљигаш; да је доборог владања и доброг имовног стања: Пера Савић, новинар.

VII

Председник износи одбору молбу г. Васе Живковића, АБр. 10824, који моли да одбор даде своје мишљење о његовом владању и имовном стању, јер је одбор у седници својој од 15 окт.

да је негда био главни град сремске жупаније и позорница деловања св. Јована Капистранскога, а у столној цркви сахрањен је кнез Ловринац, син краља босанског Николе Илчког (Ујлакија). Има трагова, вели, да је у овом крају некада било много хришћана, а сада и за оно мало хришћана нема довољно свештеника и наводи пример, да су једно дете крстили, кад му је било већ годину дана. Описујући тврђаву Петроварадин наводи топове разне величине, међу којима истиче један топ с натписом краља Владислава II. од године 1496., а други с натписом сремског епископа Јована Орсага (1508—1514). Петроварадин му је изгубио много од старе славе, а за предео вели „digna omnino regio, fortissima quondam a situ et munitione, et per invictae cuilibet provinciae, si etiamnum revivisceret Petrovaradinum.“¹ Даље помиње Сланкамен и у њему складишта соли, која снабдевају сољу Срем и југозападну Угарску.²

Год. 1573. пропутовао је с посланством у Цариград *Стеван Герлах*, који је такође описао свој пут. И он помиње Ву-

ов. год. изјавио, да је он одбору непознат, и ако преко 16 година држи дуванциницу преко пута Саборне цркве.

По саслушању те молбе, — одбор је изјавио:

Да је Васа Живковић, дуванција, доброг владања и доброг имовног стања.

VIII

Председник извештава одбор, да одбор општински има до краја ове године прегрести буџет општински, с тога моли да се избере буџетска комисија одборника који ће буџет прегрести и изнети одбору на коначно решење.

Одборник г. Никола Стаменковић, предлаже да се умоли г. министар финансија, да одобри да општински буџет овогодишњи важи још за три месеца плуће године, како би одбор имао довољно времена за свестрано проучење општинских потреба, па према њима могао утврдити и буџет за 1904 годину.

Даље наводи да је садашњим законом о општинама предвиђен избор одборника у првој половини месеца децембра. Па како се у то време утврђује општ. буџет то нов одбор не може исти како треба саставити пошто не може одмах оценити општ. потребе и приходе. С тога предлаже да се подејствује надлежним путем да се унесе у садашњи закон о општинама које су измене и допуне изнесене пред Нар. Скупштину да се у београдској општини бира одбор у априлу месецу, а не у децембру као што је предвиђено у садашњем закону о општинама.

Одборник г. Тома Цинцар-Јанковић противан је, да се одлаже избор буџетске комисије, а није му познато, да ли се и по закону може продужавати овогодишњи буџет и за идућу годину.

Одборник г. Д-р Лаза Пачу налази, да ће најбоље бити, да се сада избере буџетска комисија за претрес буџета, као што је предложио г. председник, и да та комисија одмах отпочне рад а да се суд обрати г. министру финансија, да одобри, ако има у закону ослонаца, да овогодишњи буџет општински важи још за три месеца у идућој години.

ковар, Отин, Елок („Oilak“) са зидинама до Дунава, које су обухватале дворац са зверињаком. Помиње Фрушку Гору, за коју вели да је пуна винограда и поља. Ноћио је у Петроварадину, који има тврђаву, при опсади које изгубио је Турчин 80.000 војника (?), па кад није могао силом да га освоји, он га је глађу приморао на предају.¹ Као што се види, сви путописци истичу јачину тврђаве Петроварадина² и губитак који су Турци имали при њеној освојењу. Последњи путописци, под утицајем народног предања, износе претерани број жртава, које су Турци при опсади ове тврђаве имали, ма да, као што смо поменули, тај је број по турским изворима био 1150³, а и по хришћанским писцима није био већи од 2000. И Герлах помиње топове с натписима, које смо навели из путописа посланства Леслијева. Даље помиње лепу варошицу Карловце, па варошицу Сланкамен, који му је тако раздвојен, да изгледа, да су две варошице. Једна заједно са градићем диже се на

¹ Rad, CXVI, стр. 14.

² По народној традицији има једна занимљива прича о томе, како је постао град Петроварадин, али то нећемо овде припоштавати. Ко би се интересовао, нека прочита о томе у Архив-у књиге III, страну 223., или у Клаићеву „Opis-у zemalja“ књ. I, страну 185.

³ Била су два главна јуриша при којима су Турци имали губитака, за које Хамер вели да „Suleiman's Tagebuch bekennet einmahl 150, das andere Mahl 1000 Mann“ eiches, тв. I, . 50.

Председник општине усваја овај предлог одборника г. Пачу-а.

По саслушању тога, — одбор је решио:

Да у комисију, за пројект општинског буџета за 1904 годину, уђу одборници г. г. Д-р Лаза Пачу, Никола Стаменковић, Тома Цинцар-Јанковић, Раденко Драговић, Урош Благојевић, Соломон Азријел, Тодор Ђурић, Давид Симић, Велисав Вуловић, Михаило Милошевић и Д-р Едвард Михел, и председник општине. Да ова комисија може пуноважно функционисати, када је на окупу пет чланова исте, сем председника.

Да се општ. суд извести може ли по закону овогодишњи буџет општински важити још за три месеца у идућој години.

НЕКОЛИКО ОПШТИНСКИХ УСТАНОВА НА ЗАПАДУ

БЕЛЕШКЕ

ЈЕДНОГ ОПШТИНСКОГ ЛЕКАРА

(НАСТАВАК)

(9)

Писоари

Нећемо претерати, ако кажемо, да у погледу писоара наша престоница стоји најгоре од свију великих вароши у опште на свету. Пођете ли са Калимегдана, где се налази један писоар, па ударите Теразијама нећете наћи писоара чак до Цветног Трга, не рачунајући писоаре на странама, забачени на Великој Пијаци и онај на Зеленом Венцу. И то вам је све, на цео Београд имате само четир јавна писоара. Међу тим Београд корача брзо, претварајући се по своме живом саобраћају и многољудности, у велику варош. Потрулеле плотове замењују чисте леше кућице, а где је још плот заостао, крупна слова бију вам очи: „овде је строго забрањено мокрити“. И тако за човека у „нужди“ прошла су она срећна времена, кад је могао у сред бела дана „потналити“ први плот, на који наиђе у своме путу.

брду, ограђена је зидом и у њој нема ништа пријатног сем вртова; у другој пак под брдом станују само Срби („...„wohnen lauter Raitzen“). Разгледао је српску цркву и унутра је видео калуђерице и попове у црном оделу. Кад су изишли из цркве послужили су посланика (Давида Унгнада) просфором. Герлах, лутеран, помиње у српској цркви слике из новог завета.¹ При свом повратку Герлах такође описује пут и вели, пошто су се превезли преко Саве, да су дошли у мало српско село Земун. Срби имају ту црквицу, којој је кров делимично проваљен; предњи је део цркве сламом покривен, а само над олтаром кров је од дасака, док је половина цркве непокривена, јер Турци не допуштају да се црква покрије. Овде се налази каравансерај. Над селом на брежуљку диже се порушен градић. Из Земуна су путовали сувим (као и Пигафета 1567. г.) преко Срема и наишли на српско село Прхово („Prohovo“). Поп из тога села са селацима дошао је у каравансерај, да их походи. И овде, вели Герлах, не зна народ, као и у Србији и Бугарској, других молитава сем „оче наш“ и „вјерују.“ Даље прича о једној јаничарској потери на неког дечка, који је покушао, да се спасе из турског ропства, те се у Земуну придру-

¹ Rad, CXII, стр. 213.

² Сланкамен спада међу најстарије градове у Срему. Он се помиње већ у XI. веку. Касније се често помиње нарочито због свога стратешког положаја, као место око кога су бивали чести сукоби (в. И. Руварца, Стари Сланкамен, стр. 39.).

¹ Rad, knj. CXVI, стр. 14.

Уклањајући плотове а забрањујући јавно мокрење по вароши, општини је била прва дужност, да главним улицама сагради довољан број *писоара*. Овакви су се писоари преживели, каквих ми имамо на двома пијацама београдским. Наши се спирају водом, а то је метода, која је свуда на западу избачена као непрактична и веома скупа. На нашем путу ми смо свуда наилазили на модерне *зејтињаве писоаре*, по систему *Вилема Беца* из Беча.

Бецови писоари су мали павиљони, свуда једнаког облика, тако да се издалека, као наши киосци, могу упознати. Потпуно су затворени а зими се и греју. У павиљон се улази са две стране, с једне улазе мушкарци у мушко одељење, а с друге улазе женске. На вратима су јасно истакнути натписи „за женске“ и „за мушке“, да о пометњи каквој не може бити речи. Средином зграднице иде ходник, средиште тога ходника служи за кабину надзорнице писоара, и она има излаза на обе стране. Женско одељење има 4 нужника; два су прве класе, порцеланска империјал-шоља, са правом на прање руку и употребу чистог убруса, друга два су друге класе, то јест без лавора и убруса, Употреба прве класе стаје 10 потура или пара дин., а друге само 5 потура. Мушко одељење има са сваке стране по 4 зејтињавих шоља за мокрење и три нужника, два прве класе а један друге класе. Нужницима је цена као и у женском одељењу, међутим само мокрење у зејтињаве шоље не стаје ништа, У нужнику се сме човек бавити само 10 минута, преко тога рока је дупла такса. При улазу у нужнике добијају се од надзорнице признанице, као што оно надзорник калимегданских столица оверава посетиоцима плаћено седиште.

Као што се из овога види, Бецови павиљони служе и као писоар и као нужник; конструкција нужника је стара, а писоара је чист Бецов проналазак, који је

жио овом посланству. Од Земуна идући на запад води леп, раван пут преко обрађених и необрађених поља. Има обилне паше, те зато, вели, Срби држе много стоке. Ни једнога дрвета нису видели на путу. Хришћани су му причали, да кад би дрвеће засадили, Турци би га ишчупали и обрали плод пре но што узри.¹ Даље су путовали красном равницом, док су приспели до реке Саве; за тим дошли у врло дугачко село „Gutsch“ (данашње село Голубинци или Гргуревци) у коме станују сами Срби. Најзад су дошли у Митровицу. Ово је место, вели Герлах, врло велика варошица и има до 17 мошеја. Ту станује мало Срба, који немају ни своје цркве. Већином живе овде турски војници. Даље прича о оном, што смо и из Пигафетина путописа дознали. Описујући Београд, вели, да ова варош, немајући својих школа, шаље своју мушку младеж на науку у манастире Фрушкогорске, особито у Хоново („Сорроа“).²

Соломон Швајгер при свом путу за Цариград 1577. год. писао је такође путопис, али оно што он о сремским местима говори, познато нам је готово све из других путописа. После Илока помиње село

проналазач и патентирао у свима западним државама.

Зејтињави писоар састоји се из 1. спољнег лонца, 2. масивног звона и 3. оловне цеви, која стоји у вези са подземним резервоаром. Ова три дела чине т. зв. *сифон*, дакле механизам за успавање мокраће. Мокраћа цонире олуком између спољнег лонца и масивног звона; звон не додирује дно лонца, већ оставља отвор мокраћи да уђе под звон, оловна цев пак не додирује врат од звона, већ и она оставља слободан пролаз мокраћи, да испод звона пређе у цев, а одатле у општи резервоар. То је целокупна конструкција сифона. При инсталацији зејтињавог писоара, сифон се нанути прво водом, па се онда наспе нарочитог зејтина *уринола*, а такође се и цео писоар измаже овим зејтином. Уринол је нарочито справљена композиција неколико минералних зејтина, не гори и не експлодује, и има за ове писоаре најнужнију особину, да је врло лаке специфичне тежине. Уринол својим пријатним мирисом угушује смрад нужнични и дезинфикује околни ваздух. Кад мокраћа наиђе у сифон, она потисне зејтин а зејтин воду, и тако мокраћа лепо сиђе у оловну цев; после неколико тренутака уринол, како је лакши од мокраће и воде поново се пење и долази у сифон а мокраћу сасвим потисне у резервоар. То је основни принцип Бецовог патента.

Добре стране овог писоара ове су:

1. Јевтиније је грађење, јер овде нападају инсталација доводне и одводне воде.
2. Нема потребе, да се утроши и кап чисте воде,
3. Према томе је јевтиније одржавање,
4. При највећој љетној жези не заударат,
5. Уринолом се околни ваздух дезинфикује,
6. При највећој зими не смржава се, јер је без воде,
7. Уринол тамани инфекциозне организме, и

и градић, „Wonost“, који је међу свима био најтврђи, те су га, вели, Турци најпосле освојили. То је Банаштор, некадашња столица сремске епископије. После Сланкамена помиње варошицу *Sugub*, данашњи Сурдук, ниже Сланкамена. У католичкој цркви у Илоку помиње разне старине, а у капели камене гробнице илочких кнежева. На једној је било написано „Stephanus dux illocensis a 1500.“ Куће су рђаве а предео је врло леп.¹

Било је и других путника, који су прошли поред или преко Срема, али, у главном, и они описују поменуто места онако, као до сада наведени путописци, те ћемо се са овима задовољити.

*

Ма да је Турска и после смрти Сулејмана II. у неколико ширила своје границе, ипак се средина XVI века може сматрати као обртна тачка у растењу турске силе. Од тога доба она поступно опада. Наследници великог султана Сулејмана беху слаботиње. Државом као и војском управљаху од тада велики везири, који не могаху одушевити војску у боју као ранији ратоборни султани. У чиновништву је био квареж и корупција. Из ових узрока Тур-

8. Канали и нужничне јаме не оптерећују се толиком водом, те се с тога и неморавају тако често чистити а нарочито јаме, тако често празнити.

Угушавање смрада бива на овај начин: Уринол као лакши и од мокраће и воде наводи се увек на површини и ту пливајући ствара дебео један слој, који не допушта пролазак гасова одозго. Ако се још и сви делови у писоару, које може мокраћа да окваси, намажу и истрљају уринолом четкама или натољеним крпама, тада се за те делове мокраћа не може да хвата, већ чисто одскаче од зидова и бежи у сифон, где понире испод зејтињавог слоја. Према томе мокраћа никако не долази у додир са ваздухом, дакле не може да наступи распадање и стварање смрдљивих гасова. Писоар је дакле *потпуно без мокраћног смрада*.

Ако се писоари много посећују, морају се наравно и сваки дан чистити, па и сваки дан четком или крпом натољеном уринолом сви зидови и сифон добро истрти и намазати. Писоари са слабом посетом не морају се сваки дан мазати зејтином.

Напред смо напоменули, да су трошкови око одржавања веома мали. Један писоар конструкције са спирањем троши просечно 300 л. воде за 1 сат. За један дан изнесе то 7200 литара, а за годину дана изнесе то 2628 кубна метра воде. Ако 1000 литара стају само 20 п. д., то количина воде, што се потроши годишње на један писоар изнеће 525 дин. и 60 п. д. За зејтињави пак писоар довољна је количина уринола, према јачини посећивања, од 5—15 килограма, те како уринол стаје 80 п. дин. од киле, то је и целокупни трошак 4—12 динара за целу годину. Разлика је дакле огромна између 12 и 525 дин.

У све веће вароши на западу уведени су зејтињави писоари, од мањих напоменућемо само Загреб, Темишвар, Задар и Сарајево.

ска није могла водити честе ратове и у Срему је ово време (скоро сто година) протекло релативно доста мирно.

У овом времену турске власти бехе у неколико утехе Србима што се год. 1557. обнови српска пећска патријаршија, која пре 100 год. с пронашћу Србије потпаде под фанариотску охридску архиепископију. Обнови је епископ Макарије, који с помоћу свог брата, великог везира Мехмеда Соколовића (родом из Херцеговине) доби од султана ферман, по ком се власт српске пећске патријаршије пружала по свима српским земљама које беху у турској власти. Тада је и православна црква у Срему стајала под пећском патријаршијом.¹

Год. 1562. пао је Банат под Турке а многи се Срби из њега иселе и дођу у Срем, Бачку, Барању, Ердељ и Горњу Угарску, борећи се и даље уз угарске краљеве из династије Хабзбуршке противу Турске. Ма да је са овима исте године Аустрија закључила мир ипак су Турци и даље из Босне упадали и пустошили по Срему, Славонији и Хрватској.

Да би се јужни крајеви Угарске што боље бранили од упада турских оснује немачки цар Рудолф II. *војничку крајину* или *границу* (1578.) под управом појединих немачких генерала. Тако најпре постаде

¹ Чедомиљ Мijatовић, Пре триста година, Гласник, XXXVI, 215.

² Rad, CXVI, стр. 60.

¹ Rad jug. akad., knj. CXVI, стр. 86. — Опширније описе Илока и изглед његов за турско доба имамо од Максимилијана Прандштетера, који је био у посланству цара Рудолфа II. (в. Arkiv, IV, 214.).

¹ Нићифор Дучић, Књижевни радови, књ. 9. стр. 170

Као што смо видели наша престоница је веома сирота са писоарима. Неко време стајао је један на Теразијама, па га због смрада уклонише одатле. Осим на пијацама Београд нигде нема јавног писоара. До сад се бранило и тиме, што немамо још канализације, те су писоари са спирањем веома скупо стајали. Бецовим проналаском и томе се може доскочити, јер велике јаме и канали нису ни потребни. За то би с највећом радошћу поздравили подизање Бецових павиљона и зејтињавих писоара у Београду, и по осталим већим варошима у Србији.

*

Беч има у сваком погледу исправне нужничне павиљоне и писоаре по Бецовом систему. По дугој рингштресе подигнути су многобројни павиљони, тако исто на свима трговима и пијацама; по преграђима виђају се и старински са спирањем, али се они полако избацују и замењују зејтињавим писоарима.

Париз броји исто тако непрегледан број исправних писоара, ту има и малих на отвореној улици, само су у погледу наравствености незгодни, јер зидови писоарски скривају само средњи део тела у посетилаца, дотле се ноге од колена на ниже и леђа са главом и шеширом, могу лепо препознати.

У Лајпцигу и Дрезди видели смо оригинално смештене писоаре — под земљом. На најживљим улицама види се споља троугласта баштица, покривена зеленилом и цвечем а ограђена гвозденом оградом. Кроз двоја оградна вратаоца спушта се посетилац као у неки подрум, и ту налази савршено исправни павиљон са нужничним одајама и писоаром. Колико на први мах изгледа идеја о подземним нужницама да је дивна, толико је с друге стране непрактична, јер вреди само за онај свет, што добро познаје

варајдинска крајина, за тим горњо-карловачка, а по угледу на ове буду доцније установљене и доњо-славонска, сремска и друге. Крајинници или граничари (који су били Срби и Хрвати) давали су Аустрији не само квалитативно но и квантитативно најбољу војску. Док један милион граничара даваше 100.000 војника дотле 36 милиона осталих поданика даваше само 500.000 војника.¹ Крајинници су добијали разна права и олакшице од појединих царева, нарочито у идућем, XVII столећу.

За време турске владе и у Срему, као и у другим српским областима, јављали су се често четнички ратови, које турска влада, због своје немоћи, није могла да спречи. Тако видимо да се 1607. г. из Босне крећу око 10.000 јаничара у Славонију од којих се један део упути на Пожегу а други на Срем. Услед насиља турског и ових пљачкашких похода код хришћана се одважнији људи одметаху у хајдуке, скупљајући се у чете, које су често Турке побеђивале и велике им штете наносиле. Као што знамо хајдука је било у свима српским областима за све време турске владе и они су били ужас за поједине турске угњетаче, јер их ништа није могло сачувати од хајдучке овете. Као у свима областима било је и у Срему и Сла-

варош; међутим за странца, који изненада осети потребу за посетом нужничног павиљона, биће много теже пронаћи подземне нужнике, него ли једнолике нужничне зградице на свима јавним местима у једној вароши. Из тог узрока неби дали наш глас за модерне подземне нужнике.

— Наставиће се —

Н А З Н А Њ Е

Поводом тражења многих грађана да им се врати трошаринска такса на робу коју су унели у варош и платили трошаринску таксу, па је за тим извезли ван реона — одбор општински у седници од 30. септембра ове године решио је: да сваки који тражи повраћај трошаринске таксе има испунити следеће услове, па да му се трошаринска такса може вратити:

1.) да при увозу робе и плаћању трошарине изјави трошаринском органу, да ће од робе коју увози, све или један део да извезе ван реона, те да му тај орган на признаници о плаћеној трошарини то назначи;

2.) да при извозу робе учини пријаву трошаринском органу на извозној станици и поднесе прописну пријаву да му овај извоз овери. У тој пријави мора бити словима означен број колета, начин паковања, садржина и нето тежина;

3.) уз молбу за повраћај трошарине мора се поднети:

а.) признаница, да је иста плаћена и да на истој има оверење трошаринског органа, да је роба при увозу оглашена за извоз;

б.) оверена пријава од трошаринског органа, да је роба изашла ван реона;

вонији хајдучких чета, које су штитиле ове крајеве од појединих турских насилника. Тако се помиње као харамбаша хајдучки Ђура Матић, родом из Земунa. Он је у ово доба са својом четом често нападао на Турке. Год. 1647. нападне на врховачки град и заузме га. Из овога је града чешће нападао на оближње, који беху у турским рукама и Турцима толики страх задао да му је пожешки паша нудио мир, јамчећи му за живот само да се остави хајдуковања. Међу тим Ђура знајући да „нема вере у Турчина“ не само да није одустао од хајдуковања но је своју чету све већма умножавао, те њоме Турке клао и пленито а хришћане заштићавао.¹

Сулејманов син Селим II. (1566—1574.) не беше ни палик на оца. Био је пијаница и велики развратник. Наследници Селима II. беху такође мекушци и либертини. Од потомака његових нешто значајнији је Мурат IV. (1623—1640.) и то не са добром са великог тиранства. То је био управо турски Нерон, коме је било уживање да сâм својом руком убија људе, те је за његове владе пао огроман број жртава.

Јаничари, који су и раније имали велику власт, почеше сада да постављају и збацују султана, ко им боље плати, ма и немао пречег права на престо. У ово

в.) товарни лист (фракт) отправне станице жељезничке или паробродске, ако је роба жељезницом или паробродом отправљена, из кога ће се видети да је роба приспела на место где је упућена.

Без ових доказа који су условљени решењем одбора, поднете молбе за повраћај трошарине неће се у рад ни узимати.

Ово решење одбора саопштава се грађанству ради знања и управљања.

Бр. 4909. Управа београдске општинске трошарине, 12. октобра 1903 године, у Београду.

О Б Ј А В А

На основу решења Госп. Министра Грађевина од 28 новембра Бр. 9653 држаће се јавна лицитација за **калдрмисање Позоришне, Г. Јевремове и Страх. Бана улице** у канцеларији грађевинског одељења општинског на дан 16 децембра т. г. од 10 сати пре подне до 12 када ће се и закључити.

Предрачунска је цена 43.065·47. дин.

Кауција је према закону о јавним грађевинама 4500 динара и то у готовом, вредним државним папирима или интабулацији.

План, услови, предрачун и остала техничка и погодбена документа, изложени су сваког радног дана у поменутој канцеларији.

Позивају се предузимачи, који право имају, да пом. дана дођу и лицитирају.

Из канцеларије грађевинског одељења општине вароши Београда, 2 децембра 1903. год. Г. № 4563.

доба постаде и звање великог везира наследно, када се утврди на великом везирству *Мухамед Ђурилић*, пореклом из Арбаније. Његовом предузимљивошћу показа се Турска за владе *Мухамеда IV.* (1648. до 1689.) опет у пређашњој својој сили. Мухамед замени у везирству његов син Ахмет Ђурилић, такође ратоборан.

У ово доба владао је у Аустрији цар *Леополд I.* (1658—1705.). У Ердељу после војводе Ђорђа Ракоција појаве се два претендента на ердељско војводство. Једног је помагала Аустрија а другог (Михаила Апафија) Турска. На тај начин због Ердеља дођу Аустрија и Турска у сукоб. Велики везир Ахмет Ђурилић крене се с војском од 100.000 људи у Угарску (1664. год.) Из овога рата Аустрија је изишла са унижењем, јер је признала турскога вазала Апафија за ердељског војводу и обвезала се, да плаћа данак од 200.000 форината као „поклон султану.“¹

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

¹ „... mit Geschenken von zweymahlhunderttausend Gulden“, в. Joseph v. Hammer, Geschichte des Osmanischen Reiches, III Band, стр. 562.

¹ Фр. Ваничек, Ист. Војничке Крајине, стр. VIII.

¹ Јван Ткалџић, Нрв. Ров., стр. 153.